

حوزه هنری بوشهر

علمای آل عصفور از بحرین
تا بوشهر

سید ابوالحسن حسینی

سرشناسه: حسینی، ابوالحسن، ۱۳۶۰ -

عنوان و نام پدیدآور: خاندان آل عصفور در بحرین و بوشهر/

سید ابوالحسن حسینی؛ [به سفارش] حوزه هنری استان بوشهر.

مشخصات نشر: تهران، آینده کتاب، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۴۶ ص.

شابکه: ۵۰۰۰۰ ریال؛ ۱-۱۸-۶۲۰۲-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

پادداشت: کتابنامه.

موضوع: آل عصفور (خاندان)

موضوع: بوشهر — سرگذشتنامه

بهر — سرگذشتنامه

شناسه: سازمان تبلیغات اسلامی، حوزه هنری (بوشهر)

رده: CS ۱۴۱۹/۷۶۲۷ (۱۳۹۱)

ی دیو: ۹۷۹/۲۰

س: ۲۹۱۸۵/

بوشهر، انتشارات اندیشه، رئیسعلی دلواری،

مستندوقی پس: ۵۱۳/۱۷۴۹ حوزه هنری بوشهر

تلفن: ۲۵۲۰

www.rthbushehr.ir

انتشارات آینه کتاب

علمای آل عصفور از بحرین
تا بوشهر

سید ابوالحسن حسینی

مدیر دانشنامه: سید محمد حسین سید زاده

دبیر دانشنامه: سید قاسم یاحسینی

ناظر دانشنامه: فرید میرشکار

طرح جلد: مجید میرزایی

صفحه آرایی: نغمه ایزدپناه

لیتوگرافی و چاپ: ساحل

چاپ اول: ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

نشانی انتشارات: تهران، خیابان دکتر شریعتی،

روبروی خیابان بوشهر، بین میثاق ۲ و ۳، پلاک

۲۵۲، طبقه سوم

تلفن: ۷۷۵۳۹۷۸۴-۷۷۵۳۳۵۸۸

فاکس: ۷۷۵۱۳۲۱۵

فهرست

- ۷ مقدمه‌ی حوزه هنری بوشهر
- ۹ مقدمه نماینده‌ی فقه و امام جمعه بوشهر
- ۱۳ مقدمه‌ی
- ۱۷ فصل اول: آل عصفور در بحرین
- ۱۹ عصفور در بحرین
- ۱۹ عصفور در بحرین
- ۲۱ شرح حال بزرگان آل عصفور در بحرین
- ۲۱ شیخ یوسف حسینی
- ۲۳ استادان شیخ یوسف
- ۲۳ شاگردان شیخ یوسف
- ۲۵ کسانی که از شیخ یوسف اجازه روایت دریافت نموده‌اند
- ۲۶ تالیفات شیخ یوسف
- ۳۰ دیگر عالمان آل عصفور در بحرین
- ۳۰ عبد علی بن احمد
- ۳۰ محمد بن احمد
- ۳۱ حسین بن محمد
- ۳۱ گفتار علماء در مورد شیخ حسین آل عصفور
- ۳۲ قوه حافظه شیخ حسین

- ۳۳ استادان شیخ حسین
- ۳۴ شاگردان شیخ حسین
- ۳۵ تألیفات شیخ حسین
- ۳۹ فرزندان شیخ حسین
- ۴۰ شهادت شیخ حسین آل‌عصفور
- ۴۱ دیگر عالمان آل‌عصفور در بحرین
- ۴۱ شیخ سلمان بن شیخ عبدالله بن شیخ حسن
- ۴۲ شیخ ابراهیم بن شیخ محمد بن شیخ احمد آل‌عصفور
- ۴۳ فصل دوم: آل‌عصفور در بوشهر
- ۴۶ علل مهاجرت آل‌عصفور از بحرین به نواحی جنوب ایران و بوشهر
- ۴۸ مبارزه آل‌عصفور با خاندان آل‌مذکور
- ۵۰ شیخ حسن آل‌عصفور از بحرین تا بوشهر
- ۵۰ شیخ حسن از تولد تا قبل از هجرت به بوشهر
- ۵۱ نسب شیخ حسن آل‌عصفور که به عدنان جد پیامبر می‌رسد
- ۵۲ سندی گویا از موقعیت شیخ حسن در بحرین
- ۵۴ اساتید شیخ حسن آل‌عصفور
- ۵۵ آنان علما دربارهی شیخ حسن و موقعیت علمی وی
- ۵۵ میرزا محمد نیشابوری
- ۵۶ گفتار صدرالدین حسینی
- ۵۶ شیخ محمدعلی بن محمد تقی
- ۵۶ شیخ علی بحرانی
- ۵۷ نامه محقق شیخ عبدالنبی قزوینی
- ۵۷ سید محسن امین جبل عاملی
- ۵۸ شاگردان و کسانی که از شیخ حسن آرزو روایت کسب کرده‌اند
- ۶۱ تألیفات شیخ حسن آل‌عصفور
- ۶۴ سماع هم میر شیخ حسن
- ۶۶ حرکت شیخ حسن بحرینی به بوشهر
- ۶۷ نامه فتحعلی شاه قاجار به حاکم بوشهر در مورد شیخ حسن آل‌عصفور
- ۷۰ مبارزات نظامی و سیاسی شیخ حسن علیه انگلستان
- ۷۱ دلیل حمله انگلستان به بوشهر
- ۷۲ علت لشکرکشی انگلیس به بوشهر
- ۷۳ عقب‌نشینی ایرانیان از هرات و عکس‌العمل انگلیس
- ۷۴ صدور حکم جهاد شیخ حسن علیه انگلستان
- ۷۵ انگلستان به دنبال تلافی شکست
- ۸۲ صحنه‌ای دیگر از مبارزات شیخ حسن با انگلیسی‌ها

- ۸۵ وفات شیخ حسن آل عصفور
- ۸۷ دیگر علمای آل عصفور در بوشهر
- ۸۷ خلف بن عبدعلی آل عصفور
- ۸۹ شیخ خلف بن شیخ عبدعلی بن شیخ حسین
- ۹۳ شیخ خلف بن احمد
- ۹۴ شیخ عبدعلی بن شیخ خلف بن شیخ عبدعلی آل عصفور
- ۹۶ شیخ مهدی بن شیخ خلف
- ۹۷ شیخ محمد آل عصفور
- ۹۸ شیخ خلف بن احمد
- ۹۹ شیخ احمد آل عصفور
- ۱۰۰ شیخ محمدعلی بن شیخ محمد تقی آل عصفور بوشهری
- ۱۱۰ سیدهاشم عدنانی
- ۱۱۳ سیدمحمد تقی عدنانی
- ۱۱۶ زنی دانشمند از خاندان آل عصفور
- ۱۱۷ نقش عالم آل عصفور در بوشهر که نامشان در هیچ کتابی نیست
- ۱۲۰ بنای مجلسی و مسجد جمعه
- ۱۲۷ فصل دوم: نماز جمعه در بوشهر و نقش علمای آل عصفور
- ۱۲۹ برپایی بیس از بیست سال نماز جمعه در بوشهر و نقش عالمان آل عصفور
- ۱۲۹ آراء علماء در مورد نماز جمعه
- ۱۳۰ تاریخچه نماز جمعه و اوج آن در ایران
- ۱۳۲ نماز جمعه در بوشهر و نقش مشایخ آل عصفور
- ۱۳۴ موقوفات آل عصفور
- ۱۳۴ کارنامه آل عصفور
- ۱۳۶ خانه آل عصفور اولین کتابخانه تخصصی شیعه در استان و اولین کتابخانه تخصصی اخباری در ایران
- ۱۴۱ کتابنامه

مجموعه هنری بوشهر

استان بوشهر یکی از مراکز تاریخی و باستانی ایران در کرانه‌های شمالی خلیج فارس و شمالی رود. این ناحیه از ایران زمین، قدمتی به درازای تاریخ دارد. بوشهر مرکز علم و ادب و تعلیم و تعلم بوده است. کتابخانه‌ها و مراکز علمی شهر «مین» دانشگاه «سینیز»، مدارس علمی بندر «اسیراف»، کتبی‌های میخی و بقایای بندر «لیان» در «سبزآباد» و «ریشهر»، بقایای کاخ‌ها و کتبی‌های هخامنشی، مگاستنا این تاریخ پرفراز و نشیب است. معماری کم نظیر، اعتقادات مذهبی، آثار ادیان مختلف، وجود نخستین آثار حمل و نقل هوایی و ریلی، وجود اولین سینما، چاپخانه‌ها، باشگاه‌ها و ورزش‌های نوین، حضور نمایندگی‌های سیاسی، تجاری و علمی، مدارس و مراکز آموزشی از قبیل مدرسه‌ی سعادت از نشانه‌های بارز این بالندگی و شکوفایی این کهن دیار است. در مجموعه‌ی «دانشنامه‌ی استان بوشهر» که توسط حوزه‌ی هنری استان در ده‌ها جلد منتشر می‌شود، کوشش شده تا همه گونه اطلاعات و آگاهی‌های تاریخی، هنری، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، رجالی و مذهبی مربوط به استان بوشهر در قالب تکنوگرافی‌های علمی و روشمند، گردآوری، تجزیه و تحلیل و نوشته یا ترجمه شود. امید است با انتشار کامل این مجموعه، دانش‌آموزان، دانشجویان و دیگر علاقه‌مندان،

منیع و ماخذ قابل اطمینانی درباره‌ی شهر و دیارشان به دست آورند. از آقای سیدقاسم یاحسینی نویسنده و پژوهشگر بوشهری که مسئولیت طراحی، تدوین و دبیری این دانشنامه را عهده‌دار شدند و دیگر نویسندگان و پژوهشگرانی که با ایشان در این طرح همکاری می‌کنند، تشکر می‌شود. جا دارد از حمایت‌ها و مساعدت‌های استانداری بوشهر سپاسگزاری نمایم.

سیدمحمدحسین سیدزاده

رئیس حوزه‌ی هنری استان بوشهر

عده نماینده ولی فقیه و امام جمعه بوشهر

بسم الله الرحمن الرحيم

«الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّاهِرِينَ، سَيِّمًا بِقِيَّةِ اللَّهِ فِي الْأَرْضِينَ وَ سَمَةً عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ»^۱
 «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ»^۲

همواره عالمان بزرگ دینی چون تارکان درخشان و بی غروب در آسمان معرفت و هدایت می درخشند و پیران نور را از باتلاق ظلمات رها کرده و به سمت نور بالا می برند. سوداگران و جامعه را نورانی می کنند. در مقاطعی از تاریخ، عالمانی بزرگ چون تک سرهای تابان طلوع می کنند و گاهی نیز خاندانی بسان مجمع الکواکب نمایان می گردند و در صفحات تاریخ جاودانه می مانند. خاندان آل عصفور در کهکشان آسمان، نسیم نقیصا منظومه ای کم نظیر است که بر تارک تاریخ استان بوشهر می درخشد.

پیامبر گرامی اسلام می فرماید:

«إِنَّ مَثَلَ الْعُلَمَاءِ فِي الْأَرْضِ، كَمَثَلِ النُّجُومِ فِي السَّمَاءِ يُهْتَدَى بِهَا فِي لَيْلٍ مِنَ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ»^۳

۱- قاطر (۳۵) آیه: ۲۸.

۲- المحجة البيضاء، ج ۶۱ ص ۲۱.

اجداد آنان در آغاز در بحرین می‌زیستند سپس به جهت تغییر حاکمیت بحرین به عراق می‌روند و در کوفه و موصول حکومت تشکیل می‌دهند و در سال ۶۵۱ هـ ق به بحرین باز می‌گردند و حکومت را باز پس می‌گیرند و مرکز حاکمیت خود را احساء قرار می‌دهند.

آغاز حضور این خاندان مقارن با سلطه پرتغالی‌ها بر بحرین و گسترده‌ی ظلم و جور آنان بر مردم آن منطقه است. شیخ حسن آل عصفور با تعدادی از خویشان خود در سال ۱۲۱۶ هـ ق به بوشهر مهاجرت می‌کند و فتحعلی شاه قاجار به ازای این از مهاجرت آن عالم به بوشهر به عبدالرسول خان آل مذکور توصیه به تحکیم و تجلید ایشان می‌نماید و حضور آن عالم بزرگوار را نشانه سعادت و توفیق می‌داند. مردم به گرمی از آن دانشمند استقبال می‌کنند و ایشان منصب امامت جلیله و عظمی بوشهر را به عهده می‌گیرد. وی در میان مردم دارای اعتبار و موقعیتی شایسته بود. عالمان آن خاندان جلیل‌القدر با مسلک اخباری‌گری که نظام فکری حاکم بر بخشی عظیم از جغرافیای جهان تشیع به ویژه بحرین بود و سال‌ها نیز در شهر ریشه غالب علماء و مردم گردید دست به تألیفات گرانسنگی زدند که هر یک قابل توجه و تقدیر بوده و گنجینه‌ای گرانبها از معارف نقلی جهان اسلام است، همان بزرگ دیگری نیز از این خاندان به جهان علم و اندیشه عرضه شدند که از آن میان می‌توان حسین آل عصفور پدر شیخ حسن و برادران وی: شیخ محمد، شیخ علی و فرزندش خلف و از آخرین فضلاء این خاندان محدث جلیل‌القدر شیخ محمدعلی صاحب تألیفات دقیق عمیق و متنوع می‌توان نام برد.

محققان متبحر شیعه همچون سید محسن امین در «أعیان الشیعة» و آقا بزرگ تهرانی در «الذریعة الی تصانیف الشیعة» به بزرگی از آنان نام برده‌اند. سلسله عالمان آل‌عصفور یکی پس از دیگری منصب امامت جمعه و قضا را عهده‌دار شده‌اند و مسجدی بدین نام «مسجد جمعه» احداث کرده و مکانی نیز برای تجمیع خلعت و دیوار و وعظ مردمی به نام «مجلسی» بنا نمودند که تا هنوز باقی است. مرتضیٰ شیخ حسن آل‌عصفور در آن مجلسی قرار دارد که مورد توجه عموم مردم است. پیامبر گرامی اسلام، می‌فرماید:

«العلماء أئمة الناس»^۱

خاندان آل‌عصفور شیخان دین و علم و بوشهر و فارس جایگاه ویژه‌ای داشتند و آنان نه تنها در حوزه علمیه و مآارف دینی دارای توانایی‌های درخور بودند بلکه در عرصه مدیریت سیاسی و نظامی و مبارزات علیه استعمار سابقه‌ای درخشان در بحرین و ایران به ویژه در بوشهر داشته‌اند. شیخ حسن آل‌عصفور در مقابل اولین هجوم انگلیس به جنوب ایران در آن هنگام که ایران، هرات را در سال ۱۲۵۳ هـ ش مطابق با ۱۸۳۷ میلادی محاصره کرده بود و انگلیس به دنبال آزادسازی آن بود قیام مقابله با متجاوزان را ایستادگی کرد و به باقر خان تنگستانی و مردم بوشهر فرمان جهاد داد و انگلیسی‌ها را مجبور به عقب‌نشینی به جزیره خارگ نمود.

شایان ذکر است که این خاندان صاحب کتابخانه‌های شخصی بسیار نفیس بوده‌اند که حاوی دست‌نویس‌های خویش و نسخ خطی بسیار ارزشمند مؤلفان

بزرگ جهان اسلام بوده که متأسفانه به واسطه تعلل در نگهداری دچار آسیب گردیده و بسیاری از آن کتب به کتابخانه آستان قدس رضوی منتقل شده است. این خاندان بزرگ علم و تقوا و مجاهدت بی‌تردید تأثیری ماندگار در بصیرت دینی و مجاهدت در راه خدا داشته‌اند که هرگز تاریخ فراموش نخواهد کرد.

نباشد کسی به جهان پایدار

هم نام کسی بود یادگار

کتابخانه علمای عصفور، مکتوبی گویا از تاریخ استان ولایت‌مدار بوشهر و این خاندان را قلم‌فروش محترم جناب آقای حجت الاسلام والمسلمین سید ابوالحسن حسینی (رحمتم‌الله) می‌باشد که حاوی فراز و فرودهای مختلف حیات این خاندان است. امید است این کتاب تحقیق و پژوهش یادنامه‌ای برای مانایی تاریخ گذشتگان باشد.

«لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولَى الْأَلْبَابِ»

صفایی بوشهر، بهار ۱۳۹۱

نماینده مقام معظم رهبری در استان و امام‌جمعه بوشهر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
«أَنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ»

دین مبین اسلام، بیت را تحصیل علم و درک معارف بیشترین توصیه‌ها را نموده است و شاید در میان مسلمانان هیچ آئینی به اندازه اسلام به دانش‌اندوزی اهمیت نداده باشد. از این تابناک ایران اسلامی نیز گویای این حقیقت است که همواره این کهن سرزمین بیش از در امر تعلیم و تربیت بوده. آثار و برکات بزرگان علمی نشان دهنده او، علمی ایرانیان است.

در دوران غیبت کبری وظیفه سرپرستی مسلمانان به عهده شخصی گذاشته شده که راوی سخنان، احادیث و به اندازه توان روایت کرده اهل بیت باشد که اصطلاحاً به او فقیه و مجتهد جامع الشرایط می‌گویند. و در کنار علم باید خود را به صفت تقوا و طهارت باطن نیز آراسته گردانند. از این رو، برای میان قوم و قبیله خود برای کسب معارف اهل بیت راهی حوزه‌های علمیه می‌شدند و پس از دستیابی به قله‌های رفیع علم و اجتهاد برای هدایت روشنگری مردمان به سوی دیار خود باز می‌گشتند این سنت تاکنون در بین شیعه حفظ شده است.

بنابراین آسمان جهان اسلام در جای جای گستره خود شاهد نورافشانی چنین ستارگان فروزانی بوده است. این عالمان دوراندیش بوده‌اند که جامعه اسلامی را از گزند دشمنان عقیدتی و فکری که خطرشان از جنگ نظامی بیشتر است نگه داشته‌اند.

استان بوشهر یکی از مناطق قدیمی ایران با سابقه چند هزار ساله است که در دامن خاندان دانشمندان زیادی را پرورش داده. از مدارس علمی سیراف، نجیرم و بزرگمناح حوزه‌های درسی بردخون، خورموج، میانخره و دیگر مناطق و نیز بزرگانی چون ابوسعید سیرافی نحوی بزرگ و استاد سید رضی، ابن نوح سیرافی و نجاشی در علم رجال تا متأخرین این علماء مثل علامه بلادی بوشهری با بیش از ۶۰ جلد، آیت‌الله العظمی حاج میرزا احمد دشتی، علم‌الهدی اهرمی، مجتهد یحیائی و دیگر بزرگان علمی که از مفاخر علمی و دینی استان بوشهر هستند و مرآت نیز آسمان این دیار به ستارگان دانش نورافشانی می‌گردد.

در ارتباط با استان بوشهر نکته قابل توجه این است که طوایف علمی در این استان زندگی می‌کردند، طوایفی هم چون طایفه علمی آل عصفور، آل عبدالجبار، ماحوزی، بلادی، حجت، بحرانی و دیگر طوایف. یعنی که یک بافه و خاندان همگی اهل علم و دانش بوده‌اند.

کتاب حاضر در بردارنده شرح حال علمای آل عصفور در بوشهر است. گروهی از علمای بحرینی که بر اثر ظلم و جور از آنجا به بوشهر مهاجرت می‌کنند. حضور آل عصفور در بوشهر دارای آثار و برکاتی بوده که تاکنون باقی است از جمله موقوفات ایشان، مسجد جمعه و مجلسی آل عصفور که در کتاب

به تمای آنها پرداخته‌ایم. یکی از رخداد‌های مهم در سرگذشت ایشان جهاد و مقابله با انگلیسی‌هاست که با فتوای شیخ حسن آل‌عصفور و قیام باقر خان تنگستانی به دفاع از بوشهر برخاستند.

در این اثر که طرح اولیه‌اش را استاد یاحسینی به من ارائه نمودند هر جا نکته‌ای مطلق از این خاندان پیدا می‌شد دنبال کردم از اینرو به بسیاری از کتابخانه‌های ایران از جمله آیت‌الله مرعشی نجفی در قم، آستان قدس رضوی و مجلس شورای اسلامی و هر آنچه که نیازمند تحقیق بود خوشه‌چینی نمودم. نکته دیگر تریبون معروف است که هنوز این است که آنها بیش از صد و پنجاه سال نماز جمعه را در بوشهر برگزار می‌کردند چرا که ایشان از نظر فقهی معتقدند که نماز جمعه واجب عینی است و مردم هم اطراف و اکناف بوشهر (منظور از بوشهر چهار محل قدیم آن است) برای عینی نماز جمعه به مسجد جمعه می‌آمدند و مسجد جمعه هم به همین نام مشهور است.

مسئله دیگر اینکه محل استقرار مشایخ آل‌عصفور در بوشهر به (مجلسی شیخ حسن) معروف است که این مجلسی محل زندگی و کار آنها بوده. در آن مکان کتاب‌های خطی و چاپ سنگی زیادی نگهداری می‌شد که اسفانه به علت کم‌کاری در بین سال‌های ۶۰ تا ۶۸ از بوشهر خارج شدند.

در میان آل‌عصفور چنین شایع بود که هر کدام از بزرگان آنها که به بوشهر منصوب قضا و قضاوت و امامت جمعه و جماعت برعهده داشتند بعد از مرگ آن شخص دیگری از همان خاندان که فرزند یا شاگرد او می‌شد و این رسم تا آخرین آنها ادامه داشت.

در پایان از همه کسانی که در این اثر مرا یاری دادند صمیمانه تشکر می‌کنم
به‌خصوص از حضرت آیت‌الله صفایی بوشهری نماینده محترم ولی فقیه در استان
و امام جمعه بوشهر به خاطر راهنمایی‌های خالصانه خود تقدیر و تشکر می‌کنم.
«لَا يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ»
«آیا کسانی که می‌دانند با آنهایی که نمی‌دانند برابرند».

سید ابوالحسن حسینی

بندر بوشهر / تیر ماه ۱۳۹۱